

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK)'nın Yeri ve İşlevi

Elk. Müh. Musa ÇEÇEN - EMO İzmir Şubesi- Yönetim Kurulu Başkanı

GİRİŞ

EPDK'nun cismi varlığının bu günkü yarattığı sorunlar üzerinden tartışılmasının eksik bir tartışma olacağı düşüncesi ile konunun dünyada ve Türkiye'de yaşanan siyasal süreç ve etkileri üzerinden tartışılmasının daha doğru olacağını düşünüyoruz.

SİYASAL GERÇEKLER

Berlin duvarının yıkılışı ile zaferini ilan eden kapitalizm çok hızlı ilerleyen yeni bir finansal organizasyon aracılığıyla yeniden örgütlendi, soğuk savaşın sona ermesi ve silahlanma harcamalarındaki azalma vb. tikanmalar sonunda kendisini yeniden üretmek globalizm yada küreselleşme adı altında, sistemin giderek güçlenen savunucuları ile gücünün zirvesine çıktı. Küresel

sermaye ve onun yeni-liberal İdeolojisi, SSCB'nin yıkılması ile elde ettiği etkinlikle, dünyanın yeniden yapılandırılması hedefini önüne koydu. Küresel sermayenin ulaştığı bu sonuç sadece kontrol altında tutulan bir dünya pazarı yaratmanın yanında aynı zamanda ticari ve endüstriyel gerçeklikle finansman çevreleri arasında karşılıklı bir etkileşimi de mümkün kıldı.

Küreselleşme, esasen kapitalist sistemin temelini belirleyen sömürü ilişkisinin bir devamı olmakla beraber, sisteme eklenme ve karar alma mekanizmalarında oluşan değişiklikler nedeniyle sistemin işleyişinde niteliksel farklar da ortaya çıkarmaktadır.

Bu süreçte merkez ve çevre ekonomiler arasındaki ilişkiler ya da çelişkiler kadar merkez içi çatışmaların da değerlendirilmesi gereklidir. Kapitalist sistemin içine

girdiği sermaye birikim krizinden çıkış yolu olarak gündeme gelen ve sermaye hareketlerinin tüm dünyada geçerli kılınmaya çalışılan uluslararası norm ve standartlara uygun olarak yönetilmesini hedefleyen bu süreç, tüm dünyayı ekonomik boyutunun yanında kaçınılmaz olarak siyasi, sosyal, hukuksal ve kültürel kapsamı olan topyekun bir biçimlendirmedir.

Bu sürecin sahipleri gelişmiş ülkeler, ulus ötesi şirketler ve onların sözcüsü durumundaki IMF ve DB gibi uluslar arası kuruluşlardır. Küreselleşmenin temelini oluşturan yeni liberal politikalar ve normları bu kuruluşlar aracılığı ile borç yükü altındaki ülkelere dayatılmaktadır. Bu nedenle herhangi bir ülkede ya da sektörde liberalizasyon adına yapılanların o ülkenin ihtiyacından ya da o sektörün gereksinimlerinden kaynaklandığı söylemi doğru değildir.

Bu süreç Türkiye'de 24 Ocak kararları ve 1980 sonrasında Dünya Bankası tarafından verilen Yapısal Uyum kredileriyle başlamış ve giderek yaşamın her alanını etkileyen toptan bir operasyon haline gelmiştir. Sosyal devlet anlayışı içinde kamu hizmeti olarak görülen alanların enerji de dahil, ticari olarak işletilebilecek ve yüksek karlar elde edilebilecek alanlar haline dönüştürülmesi hedeflenmiş, bu amaçla kamuoyu önünde çeşitli gerekçeler ileri sürülerek propaganda yapılmıştır.

Enerji alanındaki temel propagan-
da savı "hızla artan enerji ihtiyacını
karşılacak yeterli kamu kaynağı
olmaması nedeniyle özel serma-
yenin sektöre kaynak getirmesi"
olmuştur. Bu türden propagan-
daların geçersizliği zaman içinde
açıkça ortaya çıkmış, tam tersine
özellikle elektrik sektöründeki özel-
leştirme uygulamaları sonucunda
artan elektrik maliyetlerini karşıla-
mak için kamu kaynak ihtiyacı ve
bireysel tüketiciye yönelik fiyatları
arttırdığı görülmüştür.

"TEKNOLOJİ ve ENERJİ" VAZGEÇİLEMEZ ALANLAR

Sermaye açısından teknoloji üre-
tim verimliliğini arttırmak için ge-
reklidir. Yeni teknolojileri üretmenin
ve geliştirmenin ağır bir maliyeti
olmakla birlikte, rakip sermaye
grupları arasındaki mücadelede
üstünlük sağlayabilmek açısından
vazgeçilmezdir. Diğer vazgeçil-
mez alan ise üretim girdileri ve
maliyetleri açısından önemli olan
enerjidir. Teknoloji ile enerji ara-
sında bağlaşıklık bir ilişki olmakla
birlikte bugünkü koşullarda enerji
alanı teknoloji karşısındaki ağırlıklı
konumunu korumaktadır.

Teknolojinin üretime aktarılmasın-
da enerjiye mutlak ihtiyaç duyul-
masına karşılık, teknoloji, varolan
durumda istenen kalite, bolluk ve
ucuzlukta enerji üretimini karşı-

layacak konuma gelememiştir.
Bu nedenle konvansiyonel enerji
kaynakları hala önemini korumak-
ta, sermaye grupları arasındaki
paylaşım savaşında zengin ve
bol enerji kaynaklarına sahip
bölgelerin denetiminin ele geçi-
rilmesi amacıyla finans piyasaları
ve teknoloji alanları kadar, coğrafi
alanlara yönelik mücadele de sür-
mektedir. Bu nedenle gelişmekte
olan ülkeler incelendiğinde tek-
noloji ve enerji konusunun önemi
ortaya çıkmaktadır.

KAMU HİZMETİ ANLAYIŞININ TASFIYESİ

Bizim gibi ülkelerde teknoloji,
gelişmiş ülkelere oranla daha geri
ve üretim verimliliği daha düşüktür.
Gelişmekte olan ülkelerin merkez
ülkelerle olan gelişmişlik farkını
kapatabilmesi için bu ekonomiler-
in bol ve ucuz enerjiye ihtiyacı acil
hale gelmektedir. Enerji kaynakları
açısından ithal enerji kaynaklarının
maliyetleri dış ödemeler açısından
çok önemli hale gelmekte ve ciddi
kaynak sorunlarına neden olmak-
tadır.

Diğer yandan yeni liberal sistemin
krizi aşabilmesi ve kendini yenile-
yebilmesi için yeni sömürü alanları
yaratması gerekmektedir. Sosyal
devlet anlayışı içinde kamu hizmeti
olarak görülen eğitim, sağlık, ener-
ji, haberleşme ve sosyal güvenlik

gibi alanlar, yeni liberal politikaların
uygulama sürecinde ticari alanlara
dönüştürülmektedir.

Ülkemizde de yeni liberal politi-
kaların uygulanması sürecinde
çeşitli ekonomik ve siyasi savlara
ortaya çıkıldığı, kendi hukukunu
ve yönetsel araçlarını yarattığı, bu
düzenlemelerin borç yükü altında-
ki ülkemize Dünya Bankası ve IMF
tarafından dayatıldığı bilinmektedir.
Ulusal hukuk alanının devre dışı bı-
rakıldığı örnekleri elektrik sektö-
ründeki özelleştirme sürecinde de
görülmüş, Anayasa değişikliğine
gidilerek, enerji kamu hizmeti ol-
maktan çıkarılmış, uluslar arası
tahkim yasası devlet ile şirketler
arasındaki hukuku belirleyen ana
unsur haline dönüştürülmüştür.

Türkiye'ye 1980 sonrasında Dünya
Bankası tarafından verilen Yapısal
Uyum Kredileri, enerji sektörüne
yönelik sektörel uyum kredileri,
doğrudan elektrik sektörünün ye-
niden yapılandırılmasına yönelik
Dünya Bankası kredileri, Avrupa
Enerji Şartı, AB'ye Katılım Ortaklığı
Belgesi, AB Müktesebatının Üstle-
nilmesine İlişkin Türkiye Ulusal
Programı ve IMF'ye verilen niyet
mektuplarında enerji sektörüne
ilişkin taahhütler dile getirilmiştir.

Bu anlaşma ve taahhütler, Elekt-
rik Piyasası Kanunu ve Doğal
Gaz Piyasası Kanunu ile gelinen
aşamada sektörün ticari olarak
yeniden yapılandırılmasına yöne-
lik sürecin temel taşları olup, 20
yıllık bir süreçte enerji alanında
yapılanların sektörün gereksinim-
lerinden ya da ulusal ihtiyaçlardan
kaynaklanmadığını, kaynağını
uluslararası finans kuruluşları ve
gelişmiş ülkeler ittifakından alan
düzenlemeler olduğunu bir kez
daha kanıtlamaktadır.

EPDK İLE SAHNEYE KONULAN OYUNLAR

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
(EPDK)'da idari hukuk sistemi-
mize dışarıdan dikte edilen bir
kavramdır. Yasama, yürütme ve
yargı erkine sahip olan EPDK'nın

denetimi konusunda ise boşluk ve belirsizlikler bulunmaktadır.

58. TC Hükümetinin kuruluşu aşamasında 365 oyu bulunan bir tek parti hükümetinin EPDK ve BDDK ile ilgili olarak kurulların kapatılacağı yönündeki açıklamaları hatırlanacaktır. Hükümetin kuruluşu sonrasında "bu açıklamalar bilinen güçlerce derhal kapatılmıştır!"

1990 yılında yeni dünya düzeninin ülkemizdeki baş savunucularının iktidarı döneminde kamu alanı talanının yanı sıra elektrik sektöründeki Yİ ve YİD , otoprodüktör ve işletme hakkı devir uygulamaları ele alınarak özelleştirmelere gerekçe olarak getirilen kamu kaynaklarının yeterli olmaması nedeniyle, özel sektörün enerji sektörüne sermaye getirmesi iddiası boşa çıkmış, tam tersine özelleştirme uygulamaları ile (AKTAŞ ve Yİ ve YİD santralleri örneklerinde de görüldüğü gibi) kamu kaynaklarının özel sektöre aktarıldığı bir kez daha kanıtlanmıştır.

Elektrik alanında verimlilik, rekabete açılma, kaliteli, ucuz enerji gibi cilalı söylemlerle kârlı bölgeler özelleştirmeye yönelik olarak parçalanarak ayıklanmaktadır. Liberal uygulamalar ile bir yandan kamu üzerinden sermaye kesimine büyük kaynaklar aktarılıp bu kesimler beslenirken, diğer yandan oluşan aşırı elektrik fiyatlarından şikayet edilerek, buradan yaratılan destekle elektriğin pahalılığından dem vurulmakta, "elektrik fiyatlarını yükselten piyasa dışı unsurlar" söylemi ile kent aydınlatma giderleri ve TRT payı masaya yatırılarak, özelleştirilecek işletmeleri alacak sermaye kesimine kâr garantili işletmeler yaratılmaktadır.

Bu operasyonla güç kaybedeceği hesaplanan TRT'nin reklam gelirleri azalacağından özel TV reklam gelirlerini arttıracak, enerji alanında beklentileri olan medya patronları bu uygulama ile güçlenecek özel TV'ları ile siyasal alana baskı güçlerini arttıracaklardır.

TRT ya da EPDK Başkanı'nın diliyle "piyasa dışı unsurlar" elektrik enerjisi birim fiyat yüksekliğinden sorumlu değildir. Bu unsurların kaldırılmasıyla elektrik fiyatları ucuzlamayacaktır. Nitekim TRT'nin payı %1,5 düşürüldükten sonra elektrik ucuzlamamış, tam tersine Hazine'nin IMF'ye verilen taahhütler çerçevesinde, elektrik fiyatlarına yüzde 6.3 oranında zam yapılması yönünde bir talebi olduğu açıklaması ile EPDK Başkanı'nın bu söylemi resmi dille yalanlanmıştır!.

Elektrik enerjisinde kayıp ve kaçak farklı kavramlardır. Bu iki kavram birlikte kullanılarak kavramlar bilinçli olarak karıştırılmaktadır. İzmir iline göre yaklaşık %290 daha pahalı fiyata elektrik kullanacak olan Hakkâri ilinde bu uygulama kaçak kullanımın önlenmesine olumsuz yönde etki yapacaktır. Elektrik zaten kaçak kullanılıyorsa fiyatını arttırmak işe yaramayacak, olan düüst bölge yurttaşına olacaktır. Güneydoğu illerinde uzun yıllar yaşanan acı gelişmelerin değerlendirildiği süreçte, bölgenin ve insanının ihmal edildiği, sosyo-ekonomik kalkınmasının mutlaka sağlanması gerektiği, bunun için ise insanların iş-aş sahibi yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Açıklanan illere göre elektrik tarifi ile bu mutabakat göz ardı edilmektedir. Ne yazık ki gelinen süreç, siyasal iktidarlarda Güneydoğuya bakışta bir değişiklik olmadığını düşündürecek niteliktedir. İzmir ve Hakkâri'de yaşayan, tükettiği elektriğin bedelini zamanında ödeyen iki yurttaş arasında ayırım yapılması ile Anayasa'nın eşitlik ilkesi ihlal edilecektir.

AB'nin enerji koridoru özelliğindeki Türkiye, ABD'nin yakın doğuya yerleşmesi ile enerji alanında bir zorlamayla karşı karşıya kalabilir. Dünyanın gözü bu bölgenin enerji kaynaklarının üzerindeyken, Türkiye'nin hala deneme-yanılma uygulamaları zaman ve kaynak yitirmesi kabul edilemez. İvedilikle ulusal enerji politikası oluşturulmak üzere bir süreç başlatılmalıdır.

Sonuç

Kamu hizmetlerine ilişkin kurallar bütünü ile terk edilmekte, buna karşılık varolan hukuk sistemi yerine bütünlüklü ve anlamlı bir sistem ikame edilmemektedir. 2001 yılı içinde yasalaşan Elektrik ve Doğal Gaz Piyasası Yasaları ve bu yasalarla oluşturulan "Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu" enerji sektöründeki yeni yapılanmanın temelini oluşturmaktadır. Sermayenin kamu hizmeti kavramını tasfiye etmesinin bir sonucu olarak bu kurul benzeri "bağımsız idari otorite" gibi kavramlar yönetsel sistemimize monte edilmektedir.

EPDK ve benzerleri ülke çıkarları açısından yanlış kurumlardır. Derhal kapatılmalı ve uygulamaları ortadan kaldırılmalıdır.

Elektrik fiyatlarının ucuzlatılması mümkündür. Bunun için uygulanan politikalarla hesaplaşmak ve kamu hizmeti anlayışını devletçi anlayıştan ayıran, siyasal etkilerden arınmış bir yönetim modeli yaratmak gerekmektedir.

Aksi halde;

- Enerji özelleştirmeleri sonucu istihdamda tam bir kuralsızlaş-tırma egemen olacak tüm dünyada yaşanan örneklerde görüldüğü gibi sektörde çalışanlar güvencesiz hale geleceklerdir,
- Çalışanların ücretleri düşecek ve sendikasılaştırma yaşanacaktır.
- Çalışanlar arasında keskin bir ücret ayırımı gerçekleşecektir.
- Elektrik fiyatlarının aşırı derecede artması sonucu düşük gelir düzeyindekiler elektriği kullanmakta büyük zorluk yaşayacaklardır.
- Toplumsal problemler ortaya çıkacaktır.

Ülkemizde elektriğin ucuzlaması dahil yaşam koşullarının iyileşmesi, yeni liberal anlayışların tümü ile terk edilmesi ile mümkündür. ◀